

Bijlagen

Bijlage I:

- **Prognose ontwikkeling aantal huishoudens, 2005- 2025, naar gemeente (RPB/CBS)**

Bijlage II:

- **Box 2.1.4 Värmland**

Bijlage III:

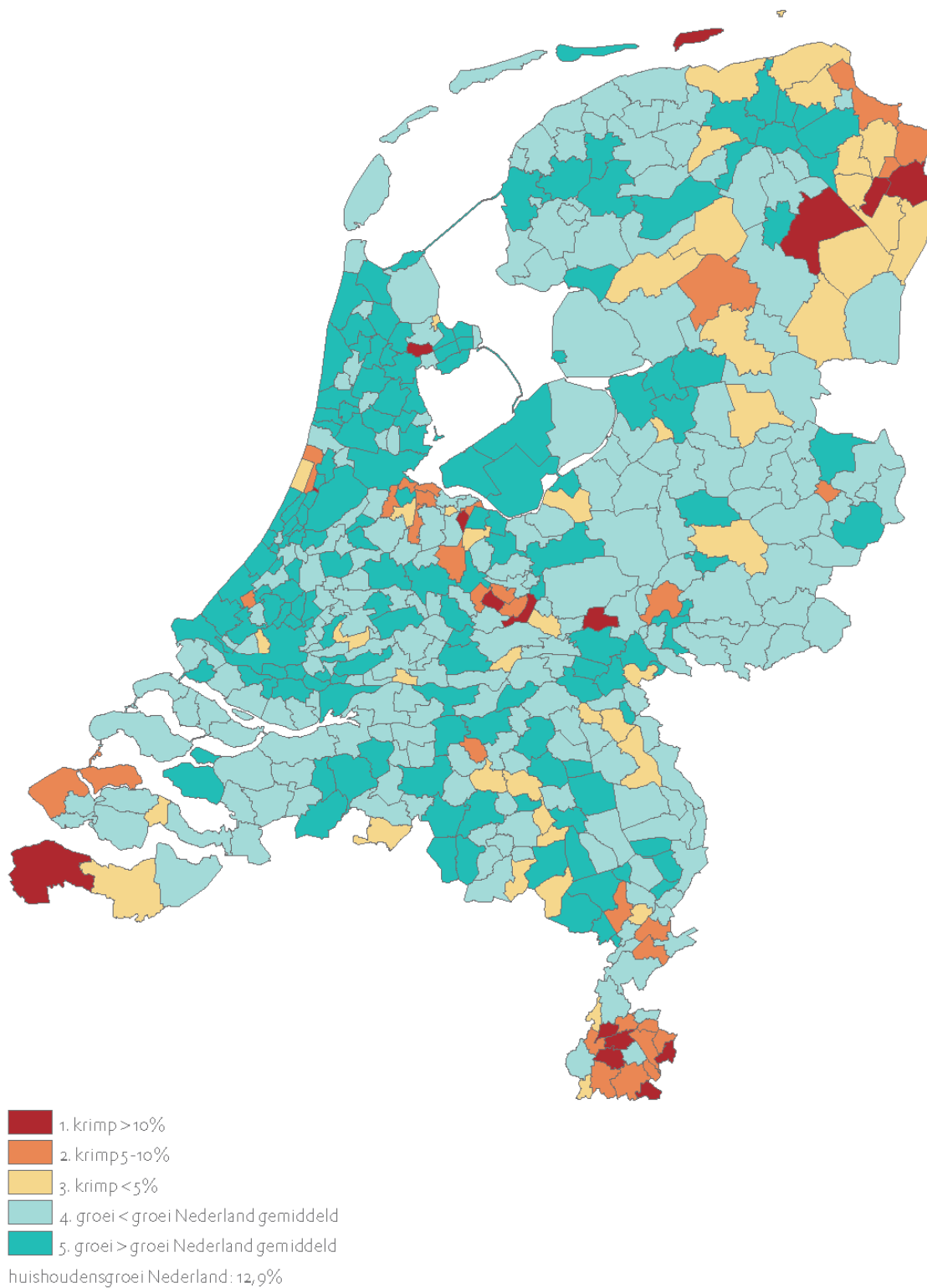
- **Interview**

Bijlage IV:

- **Overzicht kerntaken respondenten**

Bijlage I:

Prognose ontwikkeling aantal huishoudens, 2005- 2025, naar gemeente (RPB/CBS)

Bijlage II:

Box 2.1.4 Värmland

Kenmerken Värmland:

- de 'situation' is in nationaal verband betrekkelijk *perifeer*
- na 1960 verminderde de *werkgelegenheid* in bos- en landbouw en in de industrie
- bevolkingsafname door *sterfteoverschot* en *vertrekoverschot*
- er is een forse *vergrijzing*
- *leegstand* van winkelpanden (sluiting onvermijdelijk door halvering van de bevolking, concurrentie en forensisme: forenzen kopen in de plaats waar ze werken)
- *dreiging sluiting basis- en middelbare school* door tekort leerlingen
- *leegstaande woningen*
- '*braindrain*' (te weinig banen op universitair niveau, afgestudeerde (tegen hun zin) alsnog vertrekken)

Inspelen op:

- Werkgelegenheid

Om de werkgelegenheid en lokale economie in het gebied te stimuleren is een skitunnel (langste ter wereld) gebouwd. Van de skitunnel maken nationale teams gebruik en overnachten in hotels ter plekke. Dit miljoenenproject is bekostigd door de gemeente en een energieleverancier. Een nieuwe universiteit, in een plaats net buiten de provincie (nieuwe opleiding restaurantsector), is bedoeld als aanjager van de regionale economie. Ze draagt bij aan de ontwikkeling van nieuwe producten en productieprocessen zoals papierindustrie. Värmland verkoopt zichzelf graag als de 'The Paper Province'.

- Onderwijs

Afgestudeerden van de nieuwe universitaire opleiding in de restaurantsector vinden moeiteloos een baan. Echter wel meestal buiten de regio (braindrain). Het gebouw waar de opleiding wordt gegeven is tevens een paviljoen wat ook als toeristenattractie fungeert. Om de mogelijke sluiting van een middelbare school (wegens een gebrek aan leerlingen) tegen te gaan, heeft de school een nieuw profiel aangemeten: wintersporttalenten. De school is gelieerd aan een gespecialiseerd fysiologisch centrum dat onderzoek verricht van de sporters. Hierbij heeft de gemeente ook een financiële bijdrage aangeleverd. Ook de basisschool kampte met een afname van leerlingen. Deze school is nu een particuliere school welke gesteund wordt door overheids subsidies. Tevens wordt ingezet op langeafstandsonderwijs (middelbaar onderwijs) en intermediair universitaire cursussen, die in Zweden op allerlei niveaus bestaan en worden ondersteund met lokale studiecentra. Slogan van Värmland: 'Kennisvermeerdering is een overlevingsstrategie in perifere gebieden'.

- Woningen

Veel woningen staan het grootste deel van het jaar leeg. Ze worden benut als vakantiehuis door familieleden die inmiddels elders leven, of door huishoudens die ze als tweede woning aanschaffen. De prijzen van koopwoningen zijn laag en vooral Noren zijn gretige kopers (in Östmark: Noordwest- Zweden, tegen grens van Noorwegen).

- Toerisme en cultuurhistorie

Toerisme kan als reddingsboei fungeren voor de periferie. Värmland biedt volop rust en ruimte, talloze meren en eindeloze bossen. Echt spectaculair landschap, zoals categorie Noorse fjorden, bezit het gebied niet. Värmland tracht cultuurhistorie toeristisch te exploiteren. Zweden heeft een stukje Finse erfenis: karakteristieke boerderijen die nu geëxploiteerd worden als erfgoed. Er zijn bijvoorbeeld lokale musea gewijd aan Finse cultuur. Ook heeft er een herwaardering plaatsgevonden. Vroeger werden de Bosfinnen gezien als boeren uit de provincie. Nu is het chic om Finse wortels te hebben. Ook de

linnenweverij, die nationale roem verwierf toen zij tafellinnen mocht leveren aan het koninklijk hof, heeft een herwaardering meegemaakt. Sindsdien trekt ze jaarlijks tienduizenden kijkers, die hun rondgang afsluiten met een bezoek aan de winkel. Helft van de omzet wordt nu ter plekke verkocht. De laatste toeristische magneet is het buitenhuis van Selma Lagerlof in 1909 de eerste vrouwelijke winnaar van de Nobelprijs voor de literatuur, opengesteld voor publiek. Sindsdien wordt het 's zomers overstroomd door bezoekers.

Conclusies

De Pater, e.a. (2007), die onderzoek gedaan hebben naar het Zweedse Värmland, trekken de volgende conclusies. De universitaire restaurantopleiding illustreert hoe onvoorspelbaar lokale/regionale ontwikkeling kan zijn. Terwijl de skischool en de skitunnel aansloten bij de lokale cultuur, doet de restaurantacademie dat bepaald niet. Waren de skivoorzieningen en de restaurantschool voorbeelden van bottom-up-initiatieven, de oprichting van een universiteit was vooral een top-down-aangelegenheid. Over nut en noodzaak van nieuwe universiteiten wordt in de periferie uiteenlopend gedacht. Economische argumenten (geld weggooien) stonden tegenover sociale argumenten (meer gelijke spreiding). Achterliggende gedachte van nieuwe universiteit is dat jongeren dankzij de universiteit niet meer de provincie hoeven te verlaten voor het volgen van een universitaire opleiding. Vaak is dat echter eerder uitstel dan afstel: karakteristiek voor een perifere regio is de 'braindrain'. Er zijn te weinig banen op universitair niveau, zodat veel afgestudeerden alsnog en tegen hun zin Värmland verlaten. Dankzij de toevallige aanwezigheid van competente en ambitieuze actoren kan een succesrijke ontwikkeling op een onwaarschijnlijke plaats op gang komen. Wie maken de ontwikkeling mogelijk? De actoren op internationaal niveau, zoals multinationals of een dorpsvereniging of houthakker?

Kennis en inzicht voor Nederlandse krimpregio's

Wat kunnen de krimpregio's in Nederland van de ervaringen van Värmland leren? Allereerst dat onder andere een grote attractie (in het voorbeeld de skitunnel) een stimulans kan geven voor de regionale economie en werkgelegenheid. Het dilemma wat daarbij om de hoek komt kijken, is dat er een investeerder voorhanden dient te zijn om een dergelijke ontwikkeling mogelijk te maken. In het voorbeeld wordt enkele keren de financiële bijdrage van een lokale overheid genoemd. Of lokale overheden in krimpregio's in Nederland financieel bij kunnen dragen, is de vraag. Ook het Noorden van Nederland heeft te maken met 'braindrain': 'Ruim de helft van de Groningse afgestudeerden vertrekt uit het Noorden om elders te gaan werken' (Van Dijk, 2008). In het voorbeeld wordt geconstateerd dat zolang er niet voldoende banen zijn van universitair niveau vertrekken jongeren als nog. Door functies met elkaar te mengen, zoals een middelbare school en instituut, kunnen de functies blijven behouden. De leegstand van woningen wordt tegengegaan doordat de woningen als tweede woning fungeren of als vakantiewoning. Dit kan ook mogelijk zijn in krimpregio's in Nederland, mits de leefomgeving aantrekkelijk is en de prijs/kwaliteit- verhouding van de woningen gepast is. De aantrekkelijkheid van de omgeving, zoals bossen en plassen, spelen in een belangrijke factor in het aantrekken van mensen die rust en ruimte opzoeken. Een krimpregio in Nederland kan nagaan welke cultuur- historisch elementen zij kunnen exploiteren. Ten slotte kan er geconstateerd worden dat zowel bottom-up-initiatieven als top-down strategieën inzetbaar zijn.

Bijlage III:

Interview

Naam : heer/mevrouw

Datum :

Functie :

Bedrijf :

Achtergrond : Opleidings- en werkachtergrond

1. Introductie

- Interviewer en respondent stellen elkaar voor.
- Interviewer geeft uitleg over het overzicht en de strategieën.

2. Lay-out overzicht

2.1 Vindt u het overzicht duidelijk?

3. Strategieën

3.1 Welke strategieën uit de matrix zou u als deskundige willen toepassen om leegstand te voorkomen/tegen te gaan? En waarom?

3.2 Als u een 'top 3' van 'beste' strategieën zou moeten geven, welke strategieën behoren daartoe? En waarom?

3.3 Welke strategieën uit de matrix zou u als deskundige **niet** toepassen om leegstand te voorkomen/tegen te gaan? En waarom?

3.4 Als u een 'top 3' van de 'slechtste' strategieën zou moeten geven, welke strategieën behoren daartoe? En waarom?

3.5 Heeft u suggesties voor strategieën, buiten de reeds ingevulde strategieën in de matrix, die regionale/lokale bestuurders in een krimpregio kunnen inzetten om leegstand van huur- en koopwoningen tegen te gaan?

3.6 Welke actoren zijn daarbij betrokken? Op welk schaalniveau is/zijn deze strategie(ën) toe te passen? Welke volkshuisvestingsinstrumenten zijn daarvoor benodigd?

3.7 Behoort deze strategie tot uw 'top 3'?

3.8 Heeft u nog aan- en/of opmerkingen?

Bijlage IV:

Overzicht kerntaken respondenten

	Kerntaak
<i>Rijk</i>	<p>VROM; Portefeuille Wonen (Wijken, Integratie): ‘Goed, betaalbaar en veilig kunnen wonen is een recht voor iedereen’ (VROM, 2009).</p> <p>VROM; Portefeuille Ruimte: ‘De beschikbare ruimte moet op een verantwoorde manier gedeeld worden’ (VROM, 2009).</p>
<i>Provincie</i>	<p>‘De provincie heeft vooral taken in de coördinatie tussen de verschillende gemeentelijke overheden en in de concrete afstemming van het volkshuisvestingsbeleid op het ruimtelijk beleid’ (Ekkers, 2006; 111).</p>
<i>Gemeente</i>	<p>‘Volgens de Woningwet draagt de gemeente de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor het lokale volkshuisvestingbeleid...’ (Ekkers, 2006; 115).</p> <p>‘De belangrijkste taken van de gemeente in de volkshuisvesting kunnen we samenvatten onder de term integrale beleidsontwikkeling en toezicht’ (Ekkers, 2006; 115).</p>
<i>Woningcorporatie</i>	<p>‘Het besluit (Besluit beheer sociale-huursector) noemt zes prestatievelden waarop woningcorporaties hun werkzaamheden moeten richten: kwaliteit van de woningen, leefbaarheid van buurten en wijken, wonen en zorg, verhuur van woningen, het betrekken van bewoners bij beleid en beheer en financiële continuïteit’ (nieuwbouwwijzer, 2009).</p>
<i>Raad</i>	<p>‘De Streekraad behartigt de gezamenlijke belangen van gemeenten en richt zich daarbij in het bijzonder op de sociaal-economische belangen en ruimtelijke kwaliteiten van de regio’ (Streekraad, 2009).</p>
<i>Procesmanager</i>	<p>‘Kernactiviteiten van procesmanagement waarover brede consensus bestaat, zijn oriënteren, vormgeven en begeleiden. Deze kernactiviteiten worden itererend en, afwisselend divergerend en convergerend, uitgevoerd’ (Kor e.a., 2005; 54).</p>
<i>Woningmakelaar</i>	<p>‘De tussenpersoon in onroerende zaken kan men omschrijven als een tussenpersoon die bemiddeld bij het tot stand brengen en sluiten van overeenkomsten met betrekking tot onroerende zaken. Hij dient daarbij als ‘onafhankelijk’ deskundige zijn opdrachtgever van dienst te zijn, met inachtneming van alle wettelijke normen en fatsoensnormen’ (De Kousemaeker cs, 2002; 321).</p>
<i>Projectontwikkelaar</i>	<p>‘De projectontwikkelaar (m/v) ziet een locatie...en hij ziet kansen om aan de functie van die locatie iets te veranderen of toe te voegen...Het verschil tussen de kosten die hij in het proces maakt en de verkoopopbrengst is de beloning voor de inspanningen, voor het hebben van het idee en voor het lopen van de (financiële) risico’s gedurende het ontwikkelproces’ (Fokkema, 2008; 10).</p>

Bron: in figuur; eigen bewerking.